HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א)הכל מודים [א]במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר [1]לא תאפה חמץ [2]לא תעשה חמץ [ב]במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר [3]ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ואלא בזקן ב)והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי אלא [ג]באשה ג)ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר [4]ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו מאי איכא למימר בזקינה אי נמי בעקרה: **מתני'** ד)החושש בשיניו לא ה)יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא [ד]החושש במתניו לא יסוך (א) יין וחומץ אבל ו)סך הוא את השמן ולא שמן וורד ז)בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול ח)ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הם: **גמ'** רמי ליה רב אחא אריכא דהוא רב אחא בר פפא לר' אבהו תנן החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ למימרא דחומץ מעלי לשינים והכתיב [5]כחומץ לשינים וכעשן לעינים לא קשיא הא בקיוהא דפרי הא בחלא ואיבעית אימא הא והא בחלא הא דאיכא מכה הא דליכא מכה איכא מכה מסי ליכא מכה מרפי: לא יגמע בהן את החומץ: ט)והתניא לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע אמר אביי [ה]כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן רבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע כאן לפני טיבול כאן לאחר טיבול ונימא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל דאמר רבא ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכפורים אסור הואיל דבשבת שרי ביוה"כ נמי שרי הדר ביה רבא מהך ממאי דמהך הדר ביה דילמא מההיא הדר ביה לא ס"ד י)דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ: החושש במתניו כו': אמר ר' אבא בר זבדא אמר רב הלכה כר' שמעון למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה כ)והאמר רב שימי בר חייא משמיה דרב [ו]האי ל)מסוכרייא דנזייתא אסור

הכל מודים. אע"פ שנחלקו בבכור שאחזו דם אי מקיזין או אין מקיזין דהוי מטיל מום בבעל מום ואיכא למאן דשרי להקיזו ולעשות בו מום מודין הם במחמץ מנחה אחר מחמץ שכל עשיותיה של מנחה נאסרו בחימוץ: **דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ.** אפייה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה וחייבין עליה בפני עצמה כו' מ) והכל מודים שאם לשה הראשון בחימוץ ובא השני וערכה בחימוץ והשלישי אפאה כולם חייבין: **כורת.** שאינו נותקן לגמרי אלא חותכן ותלויין בכיס: **אלא בזקן.** שפסק מלידה: **והא אמר ר' יוחנן.** בפרק מי שאחזו במסכת גיטין: **הן הן החזירוני לנערותי.** הרפואות האמורות שם למי שאינו בריא בתשמיש ואמר ר' יוחנן לאחר שזקנתי החזירוני אותן רפואות לנערותי לתשמיש אלמא זקן מוליד: **אלא באשה.** שאינה מצווה בפריה ורביה כדאמרי' ביבמות נ) פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ס) איש דרכו לכבש ואין דרכה של אשה לכבש: **מתני' מטבל כדרכו.** מאכלו ופתו בחומץ: **לא יסוך בהן יין וחומץ.** דאין אדם סך אותו אלא לרפואה: **אבל לא שמן וורד.** לפי שדמיו יקרין ואינו מצוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד: **שכן דרכן לסוך בחול.** בלא מכה: **גמ' קיוהא.** יין שלא נתבשל כל צרכו בענביו קשה לשינים: **ליכא מכה מרפי.** לומת הבשר והשינים נרפים רחוקין זה מזה דשיילצי"ר מתחללות: **לא יגמע ופולט.** דמוכח דלרפואה היא: **לפני טיבול.** לפני אכילה מותר שדרכן היה לטבול בחומץ בכל יום והרואה אומר זהו טיבולו ולאחר טיבול אסור הכל יודעין שכבר סעד וטבל כל צרכו: **ונימא מדלפני טיבול שרי כו'.** דאין לך שאסור למקצת השבת ומותר למקצתו דהא שמעינן לרבא בפרק י"ט במסכת ביצה [יח.] דאמר גבי טבילה הואיל בכי האי גוונא דקתני התם [יז:] דאין מטבילין כלים בשבת ואדם טובל ואמרינן כלים מ"ט לא אמר רבא מפני שנראה כמתקן כלי אבל אדם נראה כמיקר ואמרי' תינח בשבת דשריא רחילה ביוה"כ דאסור רחילה והכל יודעין דטובל הוא ומתקן עצמו מאי איכא למימר הא איכא למיגזר אטו מתקן עור לבי ע) ואמר רבא ליכא מידי דאיסור שבת דבשבת לישתרי וביוה"כ ליתסר והואיל ובשבת לא הוה למיסריה ביוה"כ נמי לא גזור עליה: הכא גרסי' **הדר ביה רבא מהא.** דקודם טיבול ומוקי מתניתין במגמע ופולט כאביי וזו נאמרה תחלה והדר ביה: **דילמא מהדיא הדר ביה.** וסבר דביום הכפורים אסור לטבול ולא אמרינן הואיל והיא איתמר ברישא: **למימרא דרב.** בקולי (נ"א בכולי) שבת סבירא ליה כר' שמעון והא אמר כו': **האי מסוכרייא.** בגד כורכין בברזא חבית של חרס מפני שאין הנקב שוה: אסור

להביא נותק אחר כורת כו'. פירש"י דכורת היינו שכורת ביצים ממקום חיבורן ועדיין הם בכיס ונותק הוי שנותקן מן הכיס ומשליכן לארץ קשה לר"י דבפרק על אלו מומין (בכורות דף לט:) קאמר דנתוק וכרות לא הוי מום בגלוי דהא איתנהו פי' איתנהו בכיסם ונראה לר"י דכרות הוי שלא נכרתו לגמרי ממקום חיבורן אלא עדיין מעורים קצת ונתוק היינו שניתקו לגמרי אלא שהם בכיס: **אלא** בזקן. הכא לא שייך למיסר משום מסרס[א] אחר מסרס דזקנה לאו סירוס היא[ב]: **בזקנה ובעקרה.** באשה נמי לא שייך בה מסרס אחר מסרס דאין שייך בה סירוס: **כי** תנן נמי מתניתין במגמע ופולט תנן. וסיפא דקתני אבל מטבל הוא כדרכו ה"ה דה"מ למיתני במגמע ובולע אלא אורחא דמילתא נקט: **לא** ס"ד דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן. תימה מנא לן דמהא הדר ביה דילמא[ג] מטעם דמפרש התם פ) דאין מטבילין בשבת משום דמיחזי כמתקן כלי[ד] ויפרש דאסור לטבול משום גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר או כשאר טעמי דמפרש התם והני טעמי לא שייכי באדם הלכך מותר ביוה"כ בלא טעמא דהואיל דלכולהו אמוראי לא פריך התם ביוה"כ ליתסר אלא לרבא ואומר ר"י דלא מסתבר להפוכי תרי מילי משום חדא דתרי מילי ניניהו חדא מטעם דנראה כמתקן וחדא הא מילתא דאית ליה הואיל ולהכי ניחא ליה טפי למימר דהדר מהך דהכא ויהיו שני דבריו קיימים וא"ת ונוקי הך ברייתא דטובלין כדרכן כמ"ד טבילה בזמנה מצוה ורבא כמ"ד לאו מצוה וי"ל משום דטבילה בזמנה מצוה לא הוה שרינן איסור תיקוני מנא ובפרק כל כתבי הקדש (לקמן דף קכא.) משמע דאפי' למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה טובלין כדרכן כל חייבי טבילות דתניא התם ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול[ה] משמע דאי בעי טביל אע"ג דסבירא (ב) טבילה בזמנה לאו מצוה[ו] וא"ת דתניא בפרק בתרא דיומא (פח.) הזב והזבה ובועל נדה וטמא מת טובלין ביוה"כ טמא מת היכי טביל ומה תועלת לו אותה טבילה הא אין טבילה בלא הזאה והזאה לא דחי יוה"כ כי היכי דלא דחיא שבת כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים (דף סט.) וליכא למימר שתועיל לו טבילה לענין שיוכל להזות למחר[ז] דהא תנן בסוף מסכת פרה דהוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום משמע שצריך להזות ביום שטבל[ח] וי"ל דלעולם אין צריך לטבול ביום הזאה[ט] והתם קמ"ל דיכול לטבול בלילה אע"ג דטבילה היא כתחלת הזאה דאין הזאה בלא טבילה והזאה ביום היא א"נ התם איירי בטבילה דלאחר הזאה[י] כדאמר בספרא הקדיס טבילה להזאה לא עשה ולא כלום משמע דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה[יא]: **טובלין** כדרכן בין בט' באב בין כו'. [יב]בפ"ק דתענית (דף יג.) פליג עליה ר' חנינא סגן הכהנים ואמר כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה והלכתא כוותיה כדאמר בירושלמי: **למימרא** דרב כר"ש ס"ל. פי' בקונט' למימרא דרב בכולי שבת כר' שמעון סבירא ליה ולא נראה דאם כן הוה ליה לאקשויי מכרכי דזוזי דרב אסר בפרק קמא (דף יט:) וכמה אמוראין דמחלקין באיסורי שבת כדאמר בפרק מפנין (לקמן קכח.) במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה לטלטול כו' ונראה לר"ת דמשמע ליה דטעמא דר' שמעון במתני' משום דשרי דבר שאין מתכוין[יג] ות"ק אסר ליה אפי' לתענוג[יד] משום דזימנין לרפואה קעביד ואסר בעלמא דבר שאין מתכוין ור"ש דמקיל בעלמא[טו] קשרי נמי הכא בשאין מתכוין לרפואה[טז] והשתא אתי שפיר[יז]: **האי** מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא. פי' סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה משום סחיטה כדפירש בקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא אשכחן דהוה חייש לסחיטה אלא גבי מים כדאמר בפרק ואלו קשרים (לקמן דף קיג.) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת המים דאמר לנחות במיא אתי לידי סחיטה ובפרק חבית (לקמן דף קמז.) אמר הרוחץ במי מערה ונסתפג באלונטית לא יביאנה בידו ומפרש בגמרא משום דאתי לידי סחיטה ובפרק שואל (לקמן דף קמח.) ובריש המביא כדי יין (ביצה דף ל.) גבי הני נשי דלא מסניין ניפרוס סודרא פירוש על הכל דלמא (ג) מישמיט במיא ואתי לידי סחיטה אבל גבי יין לא גזרינן משום סחיטה כדאמר בפרק תולין (לקמן דף קלט:) מסננין את היין בסודרין וטעמא

מסורת הש"ס

א) [מנחות נו: ע"ש בכורות לג.], ב) גיטין ע., ג) יבמות סה: גיטין מג. קדושין לה., ד) ביצה יח: ע"ש כח., ה) [גי' הערוך יגמע], ו) [עי' תוס' לקמן קלד. ד"ה ולין], ז) לקמן קכח. ב"מ קיג:, ח) [לעיל סז. וש"נ], ט) ביצה יח:, י) שם ותענית יג., כ) בכורות כה. ע"ש כתובות ו. ע"ש, ל) [גי' הערוך מסוכרייא], מ) [מנחות נה:], נ) [דף סה:], ס) [ברכות לא.], ע) בס"י ליתא עור לבי, פ) [ביצה יח.]

תורה אור השלם

1. לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשָּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: ויקרא ו י
2. כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַייָ לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַייָ: ויקרא ב יא
3. וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַייָ וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ויקרא כב כד
4. וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל הָאָרֶץ: בראשית א כח
5. כַּחֹמֶץ לַשִּׁנַּיִם וְכֶעָשָׁן לָעֵינָיִם כֵּן הֶעָצֵל לְשֹׁלְחָיו: משלי י כו

הגהות הב"ח

(א) במשנה לא יסוך בהן יין: (ב) תוס' ד"ה לא ס"ד וכו' אע"ג דסבירא ליה טבילה: (ג) ד"ה האי וכו' על הכל דלמא מישמיט במיא:

רב נסים גאון

והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. עיקר דילה במסכת גיטין בפרק מי שאחזו קורדיקוס [דף ע] אמר אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ ליתי תלתא בביזי קרטמי דחדיי ופרוקינהו וניסלוק כל יומא חדא מינייהו ונימזוג בחמרא ונישתי. אמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים. במשנת יבמות [דף סה] בסוף פרק הבא על יבמתו.

סליק פרק ח' שרצים

◆

רבינו חננאל

החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ. איני והא תניא לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע, ומשני אביי כי תנן נמי מתניתין לא יגמע ויפלוט תנן. **רבא** אמר אפילו תימא מגמע ובולע, והא דתניא שרי לפני טבול, כלומר קודם אכילה שרי, מתניתין דאסר לגמע ולבלוע לאחר [טיבול] והוא לאחר אכילה. **וממאי** דטיבול לשון אכילה הוא, דתנן הביאו לפניו מטביל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת. ותוב אבל מטבל במיני תרגימא, ר' יצחק מטבל בירקי. תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעים, וטעמא מאי שהחומץ קודם אכילה אינו מרפא אבל לאחר אכילה מרפא. **ומפורש** בתלמוד א"י מודים חכמים לר' במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו שמשלם קרן וחומש, שהחומץ מיישב את הנפש. ודברי ר' [וחכמים] מפורשין ביוה"כ. **ואקשינן** לרבא והא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי, דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל, דגרסינן בי"ט פרק [ב'] דתנן מטבילין כלים מלפני השבת, כ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט, וכל חד אמר טעמא. רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי. ואקשינן אי הכי אדם נמי. ושנינן אדם נראה כמיקר. ומהוינן בימות הגשמים ובמים הרעים ג"כ אית ליה אנפא שלא נראה כמתקן כלום. ואקשינן התינח בשבת, ביוה"כ מי שרי ברחיצה דאמרת נראה מיקר. אמר רבא הואיל ואישתרי טבילה בשבת אשתרי נמי ביוה"כ. הכא נמי לימא רבא הואיל ולפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי. וקמה קשיא זו על רבא. ושנינן הדר ביה רבא ואמר בין לפני טיבול בין לאחר טיבול שרי, ומוקים לה למתניתין כדאביי דאמר לא יגמע ויפלוט תנן אבל לגמע ולבלוע שרי. **ואקשינן** ממאי ד[מ]האי דטיבול הדר ביה, דילמא מטבילה דיוה"כ הדר ביה ואמר אין טובלין. ושנינן לא, דהא תניא בהדיא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ. וכך פירשנו שמועה זו ביום טוב. החושש [בשיניו] [במתניו] לא יסוך יין וחומץ אבל שמן וורד [illegible] כו'. שמעינן מינה דבני מלכים דרגילי [illegible] בני אדם ולפיכך מותר. אבל מי שאין [illegible] דשכיח להו ורגילי ביה לא מסי להו [illegible] שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם, [illegible]

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ב מהלכות מעשה קרבנות הל' יד סמג לאוין של:

מא ב מיי' פט"ז מהל' א"ב הלכה [ט] (י) סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יא:

מב ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יב:

מג ד מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לב:

מד ה מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם סי' שכח סעיף לג:

מה ו טוש"ע שם סי' שכח סעיף יח:

◆

לעזי רש"י

דישילציי"ר. לחלוץ.

◆

מוסף רש"י

במחמץ אחר מחמץ. כלומר כל המסייעים בחימוץ, כגון עורך אחר הלש ואופה אחר עורך כולן חייבין (מנחות נו:). **במסרס אחר מסרס.** אפילו בבהמת חולין, דכתיב (ויקרא כב) ובארצכם לא תעשו, ואם בא אחד וכרת הביצים והניחן תלויין בכיס ובא אחר ונתקן לגמרי, חייב גם הוא (מנחות שם וכעי"ז בבכורות לג:). **אם על כורת.** שמניחן תלויין (מנחות שם). **חייב.** דכתיב בתריה ובארצכם לא תעשו (בכורות שם). **על נותק.** לגמרי (מנחות שם) שנותקו ומשליכו (בכורות שם). **על שניהם הוא אומר.** דאשה נמי מיפקדה אפריה ורביה (גיטין מג: וכעי"ז קדושין לה.). **לא יגמע בהן את החומץ.** לרפואה, דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין שהיא מלאכת טוחן (ביצה יח: וע"ז כח.) היכא דליכא סכנה (ע"ז שם). **בני מלכים סכין.** בשבת ולא גזר משום שחיקת סממנין (לקמן קכח.). **שכן דרכן לסוך בחול.** בלא שום מכה, הלכך כי איכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד דליגזרו רבנן משום שחיקת סממנין (ב"מ קיג: וכעי"ז לקמן קכח.). **כאן לפני טיבול.** קודם אכילה מגמע ובולע דלא מוכחא מילתא דלרפואה, דסברי חומץ אהני ליה למיכל (ביצה יח:). **כאן לאחר טיבול.** לאחר אכילה, וטבל מאכלו בחומץ, דמוכחא מילתא דלאו חומץ בעי למטעם אלא משום רפואה (שם). **הדר ביה רבא מהך.** דחומץ ושנייה כאביי, ואת זו דטבילה דאית ליה הואיל אמר לאחר חזרה (שם). **דלמא מההיא הדר ביה.** דטבילה דיוה"כ, ושל חומץ אמר באחרונה (שם). **לא ס"ד.** למיסר טבילה ביוה"כ (שם). **כל חייבי טבילות.** נדה ויולדת (תענית יג.). **בין בט' באב בין ביוה"כ.** ואע"פ שאסורין ברחיצה (ביצה שם). **מסוכרייא דנזייתא.** ברזא של חבית שכורכין סביבותיה נעורת של פשתן ומטלניות כדי שתסתום הנקב יפה (בכורות כה.) או: סתימת נקב גגית שמוציאין השכר דרך הנקב וסותמין אותו בבלאי בגדים (כתובות ו.).

◆

מוסף תוספות

א. [ד]התם גזה"כ הוא כיון שתחלתו בא לו ע"י סירוס. תוס' הרא"ש. [אך גזה"כ הוא וטעמא דקרא משום דכל שכיו"ב כלומר בחור שכמותו מוליד וזה מסרסו אין ניכר שהיה סריס מתחלתו ונראה כמסרסו עכשיו ולפיכך הקפיד הכתוב. אבל [illegible] רשב"א. ב. שאין ראוי להוליד לפי דרכן של הבריות, שוב לא הקפידה התורה במקום סירוס דידיה. רשב"א. ג. אימא לך דהדר משנויא דהואיל מזיקו להההוא טעמא [illegible] תוס' ביצה יח: ד"ה הדר. ד. ואימא דהדר ביה מהדיא שנויא והדר ביה נמי מההוא שנויא דהואיל. תוס' ביצה יח: ד"ה הדר. ה. כלומר ביוה"כ. רשב"א. ו. וליכא איסור משום תיקון כלי לרבא דמשתרי בהואיל, ומשום איסור רחיצה ביוה"כ ליכא דהא דאמרי' אסור להושיט אצבעו במים היינו היכא דמתכוין לתענוג, אבל האי טבילה דלאו לתענוג היא לא אסרו רבנן וכו'. תוס' הרא"ש. ז. ולמחר שמא לא יהא לו מקוה, או ליתא. תוס' הרא"ש. ח. אבל אם הטבילה ביום זה וההזאה למחר משמע דלא מהניא. תוס' הרא"ש. ט. דלאו למעוטי יום שלפני הטבילה אתא. תוס' הרא"ש. י. דשתי טבילות צריך אחת קודם הזאה ואחת לאחר הזאה. תוס' הרא"ש (ועי' מהרש"ל ומהרש"א). [illegible] מתכוין [אסור]. רשב"א.